

Voják na fotografii

Vzdělávací cíl: Žáci zváží důvody, které mohly vést příslušníka nacistických jednotek k dobrovolnému podílení se na genocidě evropského Židovstva za druhé světové války.

Klíčová slova: druhá světová válka, antisemitismus, dobové perspektivy, sestavujeme podloženou odpověď

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FOTOGRAFIE (2 min.)

Prohlížení fotografie s pomocí lupy a četba popisky.

Popiska poskytuje žákům základní kontext snímku.

2 VYJÁDŘENÍ POCITŮ (3 min.)

Zaznamenávání dojmů z fotografie do textového pole.

Žáci mohou ventilovat znepokojení, které snímek vzbuzuje.

3 POPIS FOTOGRAFIE (5 min.)

Označování skupin osob na fotografii a jejich popis.

Žáci mohou označit skupiny jako civilisty a vojáky, případně oběti a pachatele apod. Dalšími možnostmi jsou dospělí a děti, ženy a muži. Tento krok přispívá k uvědomění si, že lidé jsou v této situaci striktně rozdělení do dvou skupin, které jsou z hlediska moci v nesouměřitelné pozici.

4 KONTEXTUALIZACE FOTOGRAFIE (10 min.)

Zkoumání pramenů v doplňkové galerii a doplnění popisu ústřední fotografie.

Prameny žáky seznamují s vojákem Josefem Blöschem, který působil ve varšavském ghettu při jeho vyklízení, doprovázel civilisty na místo, odkud byli transportováni do vyhlazovacího tábora Treblinka, ale mnoho z nich i sám usmrtil.

Žáci se dozvídají, že Blösche byl po válce souzen a ke svému působení v ghettu se přímo na zadní stranu fotografie doznal. Mohou si povšimnout, že před soudem vypovídal bez známek reflexe a viny. Posudek z kriminální psychologie umožňuje doplnit poznatek o sadismu, který se v něm plně rozvinul s možností beztrestně ubližovat Židům. Fotografie zhmotňují prostředí, ve kterém se masové vraždění odehrávalo.

5 ŠKÁLOVÁNÍ KLÍČOVÝCH VÝRAZŮ (5 min.)

Zvětšování či zmenšování důvodů, které mohly vést Blöscheho k násilnému jednání, dle jejich důležitosti.

Z pramenů lze vyvodit, že všechny uvedené důvody sehrály větší či menší roli v Blöscheho násilném působení.

6 INTERPRETACE PRAMENŮ (10 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy fotografií a dalších pramenů odpovídají do textových polí na otázky: ? Osvětlete, které důvody jste zvýraznili na předchozím slidu a proč. ? Co dalšího byste potřebovali vědět, abyste lépe porozuměli jednání Josefa Blösche?

Za výbornou odpověď lze považovat, pokud žáci reflektují, že všechny důvody mohly sehrát určitou roli a nelze uzavřít, které byly rozhodnější. Trefný je též postřeh, že sám Blösche své jednání u soudu konkrétně nezdůvodnil a nepociťoval za něj dle všeho vinu nebo stud.

Druhá otázka otevírá prostor pro další úvahy žáků o důvodech, proč Blösche vraždil. Učitel je může využít v navazující diskuzi. Za dobré může učitel považovat dotazy, které směřují k rozvedení uvedených důvodů, např. co bychom měli vědět o závaznosti či dobrovolnosti plnění rozkazu v nacistických jednotkách.

Další možnosti zapojení do výuky:

- Téma lze atraktivně rozšířit otázkou, kterou si položili někteří sociologové a historici po roce 1945: Proč dosud zdánlivě obyčejní lidé mohou být svolní páchat násilí na ostatních lidech? Spolupodílení se německých vojáků na genocidě nelze totiž plně vysvětlit buď obavou z neuposlechnutí rozkazu, nebo patologickým založením: Dosud nebyl nalezen jediný důkaz, že by německý voják čelil za neuposlechnutí vraždy civilistů trestu, který by jej ohrozil na životě nebo zdraví. Podíl patologicky založených osob v armádě přitom odhadli odborníci stejně jako u běžné populace na 5-10 procent.*
Žáci mohou čerpat informace z výzkumu Stanleyho Milgrama a vězeňského experimentu Philipa Zimbarda (oba jsou zfilmovány: Experiment, r. Michael Almereyda, 2015; Experiment, r. Paul Scheuring, 2010), nebo z historických prací Sönkeho Neitzela a Haralda Welzera (Vojáci: Protokoly o boji, zabíjení a umírání, Praha 2014) či Christophera R. Browninga (Obyčejní muži. 101. záložní policejní prapor a „konečné řešení“, Praha 2002).
- Žáci mohou dohledávat informace o životě Josefa Blösche (*1912) a diskutovat, zda se měřítku obyčejného muže do značné míry nevymyká. Rodák ze severočeského Frýdlantu se realizoval v sudetoněmeckých spolicích radikálního ražení od mladých let a svoji vojenskou kariéru zahájil po přičlenění Sudet ke Třetí říši, stále jako svobodný muž, a to cílevědomě v nacistických jednotkách (SS a Gestapo). Po válce žil sice nenápadný rodinný život v NDR, ovšem mimo jiné z důvodu, aby nebyl prozrazen. V roce 1967 byl zatčen a o dva roky později popraven za válečné zločiny, konkrétně za podíl na vyhlazení 300 tisíc varšavských Židů a zavraždění až 2 tisíc osob. (Zdroj: Heribert Schwan – Helgard Heindrichs: Der SS-Mann. Josef Blösche – Leben und Sterben eines Mörders. Mnichov 2003)*
- Žáci mohou být vyzváni, aby dohledali na internetu informace, které by umožnily identifikovat, kdo jsou chlapec a další civilisté na fotografii, a případně zjistit, jaký byl jejich další osud. Vyjít mohou z hesla „[Warsaw Ghetto Boy](#)“ na anglické verzi Wikipedie.*